

РОЛЬ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ У ФОРМУВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Б. І. Яциковський, к. е. н., Національна академія управління, karpaty_2004@i.ua,
<https://orcid.org/0000-0003-2966-3257>,*

*Г. С. Іванишина, к. е. н., доцент, Національна академія управління, karpaty_2004@i.ua,
<https://orcid.org/0000-0003-2292-7942>,*

*С. М. Голубка, д. е. н., професор, радник, Рахункова палата України, holubkas@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-3702-073X>*

Методологія дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці українських та зарубіжних вчених з проблем національної економіки та її галузевої структури, надрокористування, сталого розвитку, державного регулювання, екологічної економіки, екологічної політики. Результати роботи отримані за рахунок застосування методів аналізу й синтезу, діалектичного підходу, методу аналогії, наукового узагальнення, методу економічного та порівняльного аналізу.

Результати. Обґрунтована необхідність державних впливів на господарський розвиток з метою ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, базованого на добуванні з надр корисних копалин, а також їхньої розвідки, розробки, первинної переробки, використання і збуту. Визначено роль управлінських механізмів у формуванні інноваційної моделі збалансованого розвитку національної економіки та висвітлено пріоритети еколого-економічного розвитку гірничодобувної галузі. Обґрунтовано концепт державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі, який варіюється між двома крайніми сценаріями – активне добування корисних копалин з дотриманням вимог ефективного використання природно-ресурсного потенціалу та/або призупинення добування корисних копалин з огляду на інтереси майбутніх поколінь і на екологічні імперативи. Доведено, що вдосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання еколого-економічним розвитком слід здійснювати не стільки через впровадження нових норм, скільки з контролем виконання діючих положень, а також врахування досвіду регулювання еколого-економічним розвитком у системі національних економік в країнах ЄС.

Новизна. Розкрито особливості державного регулювання еколого-економічним розвитком гірничодобувної галузі, що потребує дотримання принципів, які встановлені законодавчо та уможливить реалізацію відповідних механізмів з метою формування інноваційного середовища екологічної економіки.

Практична значущість. Результати дослідження мають прикладний характер, оскільки дослідження принципів та проблематики пріоритетів еколого-економічного розвитку у системі національного господарства загалом та гірничодобувної галузі, зокрема, надає можливість поліпшувати реалізацію механізмів державного регулювання з націленістю на формування інноваційних засад екологічної економіки.

Ключові слова: національна економіка, еколого-економічний розвиток, інноваційне середовище, гірничодобувна галузь, економічний розвиток, механізми державного регулювання.

Постановка проблеми. Еколого-економічний розвиток входить до числа стратегічних пріоритетів для будь-якого суспільства. Даний вектор з особливою силою

актуалізується у найбільш розвинених суспільствах, які декларують втілення в життя гармонійного розвитку. Саме такі суспільства беруть на себе функцію «локомотива» узгодження економічних та екологічних цілей, формуючи і впроваджуючи ідеологію сталого розвитку.

Актуальним науковим напрямом на стику природничих, економічних, управлінських галузей знань постає дослідження державного регулювання розвитком гірничодобувної галузі з огляду на соціальну, економічну та екологічну функціональність галузі у системі національної економіки. Державне регулювання у загальному сенсі – це форма державної діяльності, що виражається у встановленні правил поведінки для усіх учасників суспільних відносин. Зокрема, йдеться за участь держави у регулюванні надрокористуванням, що «пов'язана з одного боку з активною участю України у світових інтеграційних процесах, а з іншого обумовлюється подвійністю правової природи надр» [2].

Особливо актуальним постає питання регулювання еколого-економічним розвитком з обґрунтуванням найбільш затребуваних пріоритетів до конкретних територіальних умов. Для України під час війни та в повоєнну відбудову з'ясування таких пріоритетів та механізмів регулювання є необхідним не лише з огляду на численні проблеми збереження довкілля і природно-ресурсного потенціалу, але й пошуку переваг слідування моделі еколого-економічного розвитку з продукуванням і впровадженням екологічних інновацій, забезпеченням прибутковості ресурсомістких видів економічної діяльності з оптимізацією використання природних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження розвиває напрацювання інших авторів з проблематики регулювання еколого-економічним розвитком у системі національної економіки та управління державним, регіональним, локальним розвитком. Серед яких: Р. Білоскурський [1], Єрмаков Ю. [2], В. Голян [3,4], Л. Бенюска [5], В. Загорський [6], С. Головченко [7], М. Жикаляк [8], О. Макаренко [9] та ін.

Формування мети статті. Наукове обґрунтування механізмів державного регулювання та визначення пріоритетів еколого-економічного розвитку гірничодобувної галузі в умовах формування інноваційного середовища національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Механізми державного регулювання еколого-економічним розвитком багато в чому закладають основи загального територіального розвитку, визначаючи ресурсний потенціал території, а звідси – її економічну структуру, інвестиційну та міграційну привабливість, інші важливі соціально-економічні характеристики.

У свою чергу, державне регулювання розвитком гірничодобувної галузі передбачає комплекс заходів держави у вугільній, нафтогазовій, металургійній, електроенергетичній промисловості та комунальному господарстві, що спрямовані на ефективне використання природно-ресурсного потенціалу, базованого на добуванні з надр корисних копалин, а також їх розвідки, розробки, первинної переробки, використання і збуту, внаслідок чого відбуваються прогресивні зміни виробничо-послужового і структурного характеру в економіці країни та її регіонів.

При цьому, механізми регулювання еколого-економічним розвитком доповнюють інші функціональні напрями у сфері природоохоронної діяльності, становлення екологічної економіки. Зокрема, українськими вченими досліджуються економічні механізми природокористування і природоохоронної діяльності (екологічного регулювання), економічні механізми реалізації екологічної політики, механізми регулювання еколого-економічних процесів, врешті – механізми сталого розвитку. Підкреслюємо, що особливістю механізмів державного регулювання еколого-економічним розвитком є їх спрямованість на узгодження процесів економічної діяльності з екологічними цілями. Мова йде про збереження довкілля як середовища безпечного і комфортного для проживання нинішнього та наступних поколінь з оптимізацією використання природних ресурсів.

У контексті дослідження виявлено, що концепт державного регулювання економіч-

ним розвитком гірничодобувної галузі варіюється між двома крайніми сценаріями. З одного боку – активне добування корисних копалин з дотриманням вимог ефективного використання природно-ресурсного потенціалу, а з другого – призупинення добування корисних копалин з огляду на інтереси майбутніх поколінь або на екологічні імперативи.

Світова практика засвідчує, що все більше країнах, зокрема в Європі, обирає варіант припинення видобутку корисних копалин на власних територіях не стільки через намагання зберегти ресурси для прийдешніх поколінь, скільки через надзвичайно жорсткі вимоги екологічного законодавства [10, с.4]. Країни, які мають розвинуте бізнес-середовище, теж часто свідомо відмовляються від активного добування корисних копалин. Стратегічно це виправдано, адже, як свідчать розрахунки економістів за прикладом вугільної галузі, обсяги видобутку вугілля мають обернений зв'язок з процесами зростання населення та підприємницькою діяльністю, а отже, і майбутнім економічним зростанням [11].

В основу розуміння державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі закладено, що це комплекс заходів. Їх умовно розподілено за управлінськими функціями і кожен з них має своє функціональне навантаження: 1) планування (програмування); 2) регулювання (бюджетне, дозвільне, податкове, валютно-фінансове, зовнішньоекономічне, інвестиційне, антимонопольне, державної власності) та адміністративний супровід; 3) регламентування; 4) контроль і нагляд.

Слід зауважити, що найбільш широкі повноваження мають структури виконавчої гілки влади, однак специфіка гірничодобувної галузі вимагає участі всіх владних гілок. Особливою є роль інституту президента. В Україні базово вона полягає у гарантуванні дотримання прав українського народу: у ст. 13 Конституції України зазначено, що «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу; від

імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією» [12].

Законодавча гілка влади регламентує правові засади діяльності в сфері гірничого добування. В Україні провідним нормативом є Гірничий закон, який, зокрема, визначає, що «гірничі відносини регулюються Конституцією України, цим Законом, Кодексом України про надра, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про аварійно-рятувальні служби», «Про цивільну оборону України», «Про охорону праці», «Про підприємства в Україні», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими законами України та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами [13].

Основні функціональні повноваження в сфері регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі виконують органи виконавчої гілки влади. Органи державного рівня закладають стратегічний вектор розвитку галузі та контролюють дотримання регіональних програмних цілей. Органи регіонального і місцевого рівнів є контролерами діяльності в гірничодобувній галузі на місцях. У випадку, якщо в державі достатня міра децентралізації, органи місцевої влади володіють достатніми повноваженнями у мобілізації фінансових ресурсів внаслідок використання природно-ресурсного потенціалу їх територій через податковий інструментарій. Однак, як правило, прерогативи регулювання залишає за собою держава в особі центральних органів виконавчої влади.

Як правило, дозволи надаються у формі ліцензій. Зокрема в Україні Законом «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» регламентовано обов'язковість отримання ліцензії на: пошук (розвідку) корисних копалин; видобування корисних копалин із родовищ, що мають загальнодержавне значення та включені до Державного фонду родовищ корисних копалин; видобуток дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння [14].

Держава залишає за собою право власності на родовища корисних копалин. Для прикладу, в Україні законодавство регламентує, що «надра є виключною власністю Українського народу і надаються тільки у користування. Угоди або дії, які в прямій або прихованій формі порушують право власності Українського народу на надра, є недійсними; Український народ здійснює право власності на надра через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві ради; окремі повноваження щодо розпорядження надрами законодавством України можуть надаватися відповідним органам виконавчої влади» [15].

Узагалі регулюючі заходи в контексті забезпечення економічного розвитку гірничодобувної галузі займають провідну роль. Вони мають бути спрямованими на зміни виробничо-послужового і структурного характеру. У цьому полягає процесність економічного розвитку галузі.

Варіативність заходів, механізмів та інструментів державного регулювання економічним розвитком гірничодобувної галузі дозволяє узагальнити її основні завдання. Якщо метою є ефективне використання природно-ресурсного потенціалу, базового на добуванні з надр корисних копалин, то основними завданнями регулюючих впливів є конкретизовані питання розвідки, розробки, добування, первинної переробки, використання і збуту мінерально-сировинних ресурсів [16, с.402]

Слід зазначити, що серед інструментів і способів впливу виокремлюють насамперед адміністративно-правові, інституційно-інноваційні, фінансово-економічні та інформаційні механізми регулювання еколого-економічним розвитком, що можуть реалізовуватись на рівні країни. Особливо доцільно зауважити, що в Україні вдосконалення адміністративно-правових механізмів регулювання еколого-економічним розвитком слід здійснювати не стільки через впровадження нових норм, скільки з контролем виконання діючих положень. Складна соціально-економічна й політична ситуація призводить до шокуючих практик грубого порушення норм екологічного законодавства – як з боку крупних бізнесових груп, так і з

боку простих громадян. Приклади можна шукати, розпочинаючи зі стихійного видобутку бурштину на Рівненщині і завершуючи організацією великого бізнесу в Україні, який майже повністю зосереджений у руках олігархічних груп та розвивається завдяки використанню природних ресурсів (аграрний бізнес (використання ґрунтів), металургія, енергетика, гірничо-видобувна, нафто- й газопереробна промисловість і т. д.).

Основна спрямованість державних впливів – на ефективне використання природно-ресурсного потенціалу, зокрема розвіданої мінерально-сировинної бази країни як матеріальної та енергетичної основи; даний пріоритет обумовлений тим, що досягнення такої мети забезпечить стабілізацію й сталий розвиток національної промисловості, зростання добробуту людей та соціально-економічних чинників у державі [8, с.3]. Досягнення мети можливе за умов легальної діяльності в галузі. Тому комплекс державного регулювання розвитком галузі має інституціоналізувати імператив прозорості та ринкового конкурентного середовища з високим ступенем участі держави.

Завдання державного регулювання еколого-економічним розвитком гірничодобувної галузі специфікують загальні завдання регулюючих впливів, які полягають у: визначенні основних напрямів державної політики; визначенні повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; організації та координації робіт з відтворення мінерально-сировинної бази і реабілітації гірничодобувних регіонів; встановлення порядку і правил видобування корисних копалин та іншого використання надр; визначення заходів з раціонального використання та охорони надр; здійснення державного контролю; здійснення державного нагляду за геологічним вивченням, охороною надр, переробкою корисних копалин та безпечним веденням робіт під час користування надрами [9, с. 86–87].

Виконання мети та завдань державного регулювання еколого-економічним розвитком гірничодобувної галузі потребує дотримання певних принципів. В Україні вони встановлені законодавчо. Нижче наведено їх перелік з доповненням згідно авторського бачення [13]:

– принцип чіткого регулювання – розвиток галузі має відбуватись згідно з чітко встановленими правилами, адже у випадку їх порушення виникають ризики екологічного і національного характеру;

– принцип безпекового імперативу – всі заходи державного регулювання повинні орієнтуватись на безпекові пріоритети життєдіяльності людини, суспільства, бізнесу та держави в цілому;

– принцип раціонального використання природно-ресурсного потенціалу з надр – обсяги добування та супровідні процеси мають оптимізуватись згідно з економічними інтересами, природоохоронні цілі повинні коригувати розвиток галузі;

– принцип інноваційної технологічності діяльності в галузі – економічний розвиток галузі має забезпечуватись через неперервне покращення технологічного оснащення добування та супровідних процесів, що забезпечують раціональне використання ресурсів та їх заміщення;

- принцип ринкової конкуренції – висока міра державного регулювання в галузі має зберігати ринкове середовище з формування відносин з приводу використання природно-ресурсного потенціалу з надр, при чому не можуть допускатись монополістично-олігархічні впливи;

– принцип державної підтримки суб'єктів господарювання в галузі – виняткова роль гірничого добування потребує не лише високого контролю з боку держави за діяльністю в галузі, але й підтримки суб'єктів, особливо тих, які задовольняють потреби населення та стратегічних сфер господарювання економіки в паливно-енергетичних ресурсах, інших видах корисних копалин на різних стадіях переробки;

– принцип кадрової забезпеченості – функціонування та економічний розвиток галузі можливий за наявності високопрофесійних і мотивованих кадрів, здатних продукувати інновації, вносити пропозиції щодо раціонального використання ресурсів;

– принцип кадрової захищеності – зайняті в галузі з огляду на її специфіку та функціональне значення потребують додаткової захищеності (власної та сім'ї), в тому числі з огляду на загрози життю і здоров'ю;

– принцип наукової супровідності – функціонування та економічний розвиток галузі повинен супроводжуватись належним науково-дослідним інфраструктурним і кадровим забезпеченням з формуванням осередків інноваційної діяльності, спрямованої на пошук шляхів раціоналізації використання ресурсів;

– принцип публічного управління – функціональна специфіка галузі, незважаючи на необхідність державного регулювання, вимагає залучення в управлінські процеси громадськості з високим ступенем прозорості прийнятих рішень.

У контексті економічного розвитку галузі особливої вагомості набуває принцип інноваційної технологічності діяльності. Він забезпечує зміни виробничо-послужового характеру, що передбачають покращення технологічних підходів у використанні природно-ресурсного потенціалу, а також забезпечення якості супровідних послуг щодо обробки (збагачення), переробки (часткової чи повної), постачання отриманих корисних копалин. Гірничодобувна галузь, незважаючи на свою сировинну спрямованість, може бути рушієм інноваційного розвитку економіки, тим паче вона перебуває в полі пріоритетного державного та міжнародного фінансування. Дотримання принципу інноваційної технологічності діяльності апriori посилює безпекову імперативність державного регулювання галузі: інноваційні зміни, в першу чергу, мають бути орієнтованими на цілі сталого розвитку та забезпечувати становлення висококонкурентного гірничо-металургійного комплексу з ознаками високого рівня конкуренції, збільшення екологічних вимог, забезпечення енергоефективності, оновлення матеріально-технічної бази виробництва, диверсифікації видів продукції, підвищення її якості та розширення сфери використання залізородної продукції [17, с.137]. Тому в основу всіх управлінських рішень слід закладати, в першу чергу, мотиваційний сенс до природоошадної діяльності, продукування і впровадження екологічних інновацій.

З огляду на існуючий в Україні досвід регулювання еколого-економічним розвитком у системі національної економіки, вважаємо, що в першу чергу слід поліпшувати

реалізацію наступних механізмів з націленістю на формування екологічної економіки:

1. Відносно стимулювання екологічно орієнтованого виробництва й становлення екологічної економіки:

– впроваджувати практику оцінки впливу виробництва на навколишнє середовище згідно зі стандартами ЄС, що сприятиме поступовій демонополізації ринку природних ресурсів з об'єктивними сплатами з боку представників великого бізнесу платежів за забруднення довкілля, мотивації оптимізації ресурсокористування;

– реалізовувати конкретні державні цільові екологічні програми на рівні регіонів (максимальне врахування територіальної специфіки) з формуванням специфічних просторових утворень інноваційної діяльності, у межах яких забезпечувалося б продукування і впровадження екологічних інновацій, створювались сприятливі умови для екологічних інвестицій (під природоощадні технології відповідно до кліматичних, інших природних умов відповідних територій);

– розвивати банківський сектор з пропозицією послуг для екологоорієнтованих виробників – надання пільгових екологічних кредитів з одночасною реалізацією жорсткої кредитної політики для суб'єктів бізнесу, орієнтованих на екологічно небезпечні виробництва.

2. Відносно «економізації» екологічного законодавства. У рамках цього пріоритету цілком погоджуємось з ідеєю Р. Білоскурського, яка полягає в тому, що «Нормативно-правове забезпечення еколого-економічного розвитку має свою специфіку. Його слід вивчати з позиції економічного змісту екологічних нормативів і навпаки (екологізація економічного законодавства, економізація екологічного законодавства), а також визначення специфічних нормативно-правових документів, які стимулюють формування екологічної економіки, зокрема впровадження екологічних інновацій та екологічного інвестування, інших форм підприємницької діяльності в екологічному секторі» [1, с. 140–141].

3. Відносно розвитку спеціальної інфраструктури поводження з відходами, у тому числі їх переробки:

– з пріоритетом застосування фінансово-економічних механізмів підтримувати розвиток безвідходного виробництва;

– з пріоритетом застосування фінансово-економічних механізмів забезпечувати розвиток екологічної інфраструктури, мережі сміттєпереробних заводів з неприпустимістю формування стихійних звалищ відходів (як побутових, так і промислових, зокрема кольорових і чорних металів).

4. Відносно контролю за дотриманням реалізації управлінських рішень щодо узгодження економічних інтересів та екологічних цілей:

– здійснювати протидію стихійній і масовій вирубці лісів;

– здійснювати протидію стихійному видобутку бурштину з впровадженням механізмів укладення договорів концесії.

5. Відносно формування екологічної культури і свідомості населення:

– підвищувати штрафи за забруднення довкілля, здійснювати контроль за об'єктивністю їх сплати з висвітленням інформації в ЗМІ;

– посилення правових та матеріально-технічних можливостей лісників щодо контролю за лісом;

– періодичне проведення толок на рівні навчальних закладів і територіальних громад з висвітленням інформації в ЗМІ;

– нівелювати суб'єктивізм діяльності екологічних неурядових організацій з метою формування належних громадських основ реалізації механізмів регулювання еколого-економічним розвитком.

Визначені пріоритети вказують на першочергові напрями поліпшення механізмів регулювання еколого-економічним розвитком в Україні. На практиці найбільш важким завданням безумовно постає демонополізація ринку природних ресурсів. У даному аспекті українське суспільство великі надії покладає на процес євроінтеграції – з наступним впровадженням кращих стандартів екологічної політики та екологізації економіки.

Отже, у формуванні інноваційної моделі збалансованого розвитку важливу роль відіграють різні інструменти адміністративно-правового, інституційного, фінансово-економічного, інформаційного характеру.

Ефективна їх реалізація вимагає комплексного підходу з комбінуванням різних видів. Для України питання ефективності реалізації управлінських механізмів ускладнюється суб'єктивними впливами з контролем ринку природних ресурсів великим бізнесом. Щоб подолати таку тенденцію, є необхідним сильний вплив країн ЄС з впровадженням екологічних європейських стандартів, а також вплив громадянського суспільства на управлінські рішення екологічного характеру. Ці два чинники можуть забезпечити вихід України з ресурсо залежної економіки та спричинити перехід до економіки екологічної. Тому актуальним напрямом подальших досліджень має бути обґрунтування пріоритетів формування екологічної свідомості і культури українського суспільства з виявленням найбільш ефективних форм громадянського контролю за реалізацією механізмів еколого-економічного розвитку в країні.

Висновки. Державне регулювання еколого-економічним розвитком гірничодобувної галузі є складним процесом, що спрямоване на інноваційно-технологічні досягнення та становлення галузі як конкурентоспроможної ланки в структурі національної економіки. Можливості регулювання розвитком галузі є широкими. Кожна країна повинна чітко визначати концепт розвитку і регулювання галузі та шукати шляхи до зниження сировинної залежності економіки. У свою чергу для нашої країни постають і більш локальні проблеми, які породила війна, що суттєво вплинуло на розвиток, зокрема, гірничодобувної галузі та суттєво змінила векторність державної політики щодо регулювання відносин у сфері надрокористування. Саме економічні збитки від руйнування навколишнього середовища і стане предметом подальших досліджень.

Література

- Білокурський Р. Нормативно-правове забезпечення еколого-економічного розвитку України. *Економічний вісник*. 2016. №4.
- Єрмаков Ю.О. Державний контроль сфери використання та охорони надр як засіб протидії кримінальним правопорушенням. *Юридична наука*. 1(4)(106). 2020. С. 14-22. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-106-4-1.02>
- Голян В., Сундук Т., Поліщук Л. Публічні природоохоронні видатки в умовах децентралізації: стратегія нарощення. *Економіка та держава*. 2019. № 2. С. 10-16.
- Голян В.А., Бардась В.М. Фіскальне регулювання природокористування в умовах поглиблення інституціональних перетворень: вибір пріоритетів та інструментів. *Економічні науки. Сер.: Економічна теорія та економічна історія*. 2013. Вип. 10. С. 55-64.
- Беновська Л.Я. Оцінка конвергентного розвитку регіонів України. *Економічні науки. – Серія: Регіональна економіка. Збірник наукових праць*. Луцький національний технічний університет. Випуск 10 (39). Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2013. С. 5-11.
- Загорський В.С. Екологічна політика ЄС і проблеми формування системи екологічного управління в Україні. *Соц.-ек. проблеми сучас. періоду України*. 2014. Вип. 3(107). С. 210-221.
- Головченко С.І. Управління еколого-економічним розвитком регіону : дис... канд. екон. наук : 08.00.05 / Головченко Сергій Іванович. Київ, 2015. 2018 с.
- Жикаляк М.В. Виснаження ефективних запасів корисних копалин – загроза національній безпеці України. *Мінеральні ресурси України*. 2016. № 3. С. 3-7.
- Макаренко О.Ю. Специфіка державного регулювання відносин користування надрами: органи загальної, спеціальної компетенції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. №1. С. 85-94.
- Люта Н.Г., Лютий Г.Г. Перспективи української геології – дерегуляція чи сталий розвиток? *Мінеральні ресурси України*. 2015. № 2. С. 3-6.
- Betza M.R. Coal mining, economic development, and the natural resources curse / Michael R. Betza, Mark D. Partridge, Michael Farrenb, Linda Lobaoc // *Energy Economics*. 2015. Vol. 50. – P. 105-116.
- Конституція України. Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
- Гірничий Закон України від 06.10.1999 № 1127-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14>
- Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 № 1775-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
- Про надра: Закон України від 27.07.1994 № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>
- Маланчук Л.О. Особливості формування державної політики щодо регулювання відносин у сфері надрокористування. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління*. 2014. Вип. 1. С. 401-408.
- Хорольський К.Д. Технологічно-інноваційна стратегія розвитку гірничо-металургійного кластеру регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 7. С. 135-143.

References

1. Biloskurskyi, R. (2016). Normatyvno-pravove zabezpechennia ekoloho-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy. *Ekonomichnyi visnyk*, (4).
2. Yermakov, Yu.O. (2020). Derzhavnyi kontrol sfery vykorystannia ta okhorony nadr yak zasib protydiv kriminalnym pravoporushenniam. *Yurydychna nauka*, 1(4(106)), 14-22. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-106-4-1.02>
3. Holian, V., Sunduk, T., & Polishchuk, L. (2019). Publichni pryrodokhoronni vydatky v umovakh detsentralizatsii: stratehiia naroshchennia. *Ekonomika ta derzhava*, (2), 10-16. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2019.2.10>
4. Holian, V.A., & Bardas, V.M. (2013). Fiskalne rehulivannia pryrodokorystuvannia v umovakh pohyblennia instytutsionalnykh peretvoren: vybir prioritetiv ta instrumentiv. *Ekonomichni nauky, Ser.: Ekonomichna teoriia ta ekonomichna istoriia*, Issue 10, 55-64.
5. Benovska, L.Ya. (2013). Otsinka konverhentnoho rozvytku rehioniv Ukrainy. *Ekonomichni nauky, Ser.: Rehionalna ekonomika. Zbirnyk naukovykh prats. Lutskiy natsionalnyi tekhnichnyi universytet*, Issue 10(39). Lutsk: RVV Lutskoho NTU, 5-11.
6. Zahorskyi, V.S. (2014). Ekolohichna polityka YeS i problemy formuvannia systemy ekolohichnoho upravlinnia v Ukraini. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, Issue 3(107), 210-221.
7. Holovchenko, S.I. (2015). Upravlinnia ekoloho-ekonomichnym rozvytkom rehionu. *Candidate's thesis*. Kyiv.
8. Zhykaliak, M.V. (2016). Vysnazhennia efektyvnykh zapasiv korysnykh kopalyn – zahroza natsionalnyy bezpetsi Ukrainy. *Mineralni resursy Ukrainy*, (3), 3-7.
9. Makarenko, O.Yu. (2014). Spetsyfika derzhavnoho rehulivannia vidnosyn korystuvannia nadramy: orhany zahalnoi, spetsialnoi kompetentsii. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, (1), 85-94.
10. Liuta, N.H., Liutyi, H.H. (2015). Perspektyvy ukraïnskoi heolohii – derehulivatsiia chy stalyy rozvytok? *Mineralni resursy Ukrainy*, (2), 3-6.
11. Betza, M.R. Coal mining, economic development, and the natural resources curse / Michael R. Betza, Mark D. Partridge, Michael Farrenb, Linda Lobaoc // *Energy Economics*. 2015. Vol. 50. – P. 105-116. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2015.04.005>
12. Zakon Ukrainy. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28.06.1996 № 254k/96-VR Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
13. Hirnychiy Zakon Ukrainy vid 06.10.1999 № 1127-XIV Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-14>
14. Zakon Ukrainy Pro litsenzuvannia pevnykh vydiv hospodarskoi diialnosti: vid 01.06.2000 № 1775-III, Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>
15. Zakon Ukrainy Pro nadra: vid 27.07.1994 № 132/94-VR Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>
16. Malanchuk, L.O. (2014). Osoblyvosti formuvannia derzhavnoi polityky shchodo rehulivannia vidnosyn u sferi nadrokorystuvannia. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia, Ser.: Upravlinnia*, Issue 1, 401-408.
17. Khorolskyi, K.D. (2014). Tekhnolohichno-innovatsiyna stratehiia rozvytku hirnycho-metalurhiynoho klasteru rehionu. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (7), 135-143.

ROLE OF MECHANISMS REGULATING THE ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF MINING INDUSTRY IN THE FORMATION OF INNOVATIVE ENVIRONMENT OF NATIONAL ECONOMY

B. I. Yatsykovskyy, Ph. D (Econ.), National Academy of Management,

H. S. Ivanyshyna, Ph. D (Econ.), Associate Professor, National Academy of Management,

S. M. Holubka, D.E., Professor, Advisor, Accounting Chamber of Ukraine

Methods. The theoretical and methodological basis of the study is the scientific works of Ukrainian and foreign scientists on the problems of the national economy and its sectoral structure, subsoil use, sustainable development, state regulation, environmental economics, and environmental policy. The results of the work were obtained through the use of methods of analysis and synthesis, a dialectical approach, the method of analogy, scientific generalization, and the method of economic and comparative analysis.

Results. The need for government influence on economic development is substantiated in order to effectively use the natural resource potential based on the extraction of minerals from the subsoil, as well as their exploration, development, primary processing, use and sale. The role of management mechanisms in the formation of an innovative model of balanced development of the national economy is determined, and the priorities of ecological and economic development of the mining industry are highlighted. The concept of state regulation is substantiated by the economic development of the mining industry, which varies between two extreme scenarios - active extraction

of minerals in compliance with the requirements of effective use of natural resource potential and/or suspension of extraction of minerals in view of the interests of future generations and ecological imperatives. It has been proven that the improvement of the administrative and legal mechanisms of regulation of ecological and economic development should be carried out not so much through the introduction of new norms as by monitoring the implementation of existing provisions, as well as taking into account the experience of regulation of ecological and economic development in the system of national economies in the EU countries.

Novelty. The specifics of the state regulation of ecological and economic development of the mining industry are revealed, which requires compliance with the principles established by law and will enable the implementation of relevant mechanisms for the purpose of forming an innovative environment of the ecological economy.

Practical value. The results of the study are of an applied nature, since the study of the principles and issues of priorities of ecological and economic development in the system of the national economy in general and the mining industry, in particular, provides an opportunity to improve the implementation of mechanisms of state regulation aimed at the formation of innovative foundations of the ecological economy.

Keywords: national economy, ecological and economic development, innovative environment, mining industry, economic development, mechanisms of state regulation.

Надійшла до редакції 27.08.23 р.